

Maciej Oziębłowski, Wrocław

Józef Oziębłowski (Oziębłowski) - znany XIX-wieczny wileński litograf i artysta-malarz

Józef Oziębłowski urodził się 11 maja 1805 roku¹ w Mińsku², zmarł 27 sierpnia 1878 roku³ w Wilnie⁴. Pochodził z rodziny ziemiańskiej osiadłej na Wileńszczyźnie. Studia odbył w Wilnie jako uczeń Jana Rustema w Szkole Sztuk Pięknych przy Uniwersytecie Wileńskim. Własny zakład litograficzny otworzył w Wilnie około roku 1830^{5,6} lub dokładnie w 1833^{7,8}. Dzięki zastosowaniu metody litograficznej Oziębłowski powielał dzieła innych artystów, np. A. Orłowskiego, K. Kukiewicza, K. Rypińskiego, jak również plan miasta z 1562 roku czy też widoki Wilna – niekiedy według własnych rysunków, np. *Góra Zamkowa*, *Trzech Krzyży i Bekieszowa w Wilnie*, *Kościół św. Anny*, *Kaplica Ostrej Bramy*. Z pracowni Oziębłowskiego wychodziły też litografie okolicznych miasteczek, obrazki świętych (jedno i wielobarwne), „typy ludowe” oraz liczne portrety. Wśród tych ostatnich, rysowanych na kamieniu przez Oziębłowskiego, często według starych wizerunków, wymienić można Skirgiełłę, księcia litewskiego, Jana Dantyszka, Filipa Kallimacha (Buonacorsiego), Kacpra Bekiesza, a także uczonych, artystów i biskupów wileńskich, jak Floriana Bochwica, Szymona Czechowicza, Józefa Franka, Franciszka Smuglewicza, Wawrzyńca Gucewicza, Jana i Jędrzeja Śniadeckich, Walerego Protasewicza, Jerzego Radziwiłła, Stanisława Bohusz-Sięstrzeńcewicza i wielu innych⁹. Spośród królów polskich z pracowni Oziębłowskiego wyszły portrety Jagiełły, Zygmunta Augusta, Stefana Batorego oraz księcia litewskiego Witolda¹⁰. Józef Oziębłowski wykonał także, częściowo według własnych rysunków, ilustracje do wielu wileńskich wydawnictw: Teodora Narbutta „*Dzieje starożytne narodu litewskiego*” (1835-41, I-IX), Karola Raczyńskiego „*Znaczniejsze ubiory starożytne polskie za Jagiełły*” (1838), Jana Szyttlera „*Poradnik dla myśliwych czyli o rozmaitych sposobach zabijania i łowienia zwierząt*” (1839), Floriana Bochwica „*Obraz myśli mojej o celach istnienia człowieka*” (1841), J. I. Kraszewskiego „*Wilno od początków jego do r. 1750*” (1840-42, I-IV) i tegoż autora „*Obrazy z życia i podróży*” (1852, I-II)¹¹. W pracowni Józefa Oziębłowskiego litografowano również prace M. Strykowskiego¹² oraz nuty. On sam był autorem ilustrowanych „*Żywotów ŚŚ. Pańskich dla dzieci*” (1874, I), wydał

¹ E. Małachowicz, 1993: *Cmentarz na Rossie w Wilnie*. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo, Wrocław - Warszawa – Kraków, s. 147

² M. Jackiewicz, 1993: *Wileńska Rossa. Przewodnik po cmentarzu*. Książnica Polska, Olsztyn, s. 161

³ Data na nagrobku Józefa Oziębłowskiego na wileńskiej Rossie. Małachowicz w swojej pracy (1993) podaje błędnie datę śmierci jako 8 wrzesień 1878.

⁴ E. Szczawińska, 1979: *Oziębłowski (Oziębłowski) Józef*. Polski Słownik Biograficzny, tom XXIV, Zakład Narodowy Ossolińskich i PAN, Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk, ss. 665-666

⁵ *ibidem*

⁶ M. Jackiewicz, j.w.

⁷ E. Małachowicz, j.w.

⁸ K. Marczyk, 2009: *Mały leksykon wileńskiej Rossy*, Wydawnictwo Polskie w Wilnie, s.64

⁹ E. Szczawińska, j.w.

¹⁰ E. Małachowicz, j.w.

¹¹ E. Szczawińska, j.w.

¹² E. Małachowicz, j.w.

też w przekładzie polskim H. Duwała „*Historię naturalną dla dzieci*” (1843-44) z licznymi tablicami. Zakład litograficzny Oziębłowskiego, który potrafił oprzeć się całkowicie wpływowi obcym, rozwinął najbardziej ożywioną działalność w latach trzydziestych i czterdziestych XIX wieku. Litografie cechuje wprawdzie nierówny poziom artystyczny: od interesujących często portretów po bardzo mierne obrazki świętych; niemniej jednak prace te związane ściśle z jednym regionem, mają dużą wartość ikonograficzną i historyczną¹³.

Zakład litograficzny Józefa Oziębłowskiego działał do ok. 1854 roku¹⁴ lub do roku 1863^{15,16}. Wszystkich różnych reprodukcji wykonanych przez Oziębłowskiego mogło być około 600. Połowę z nich, przeszło 300, posiadał w końcu XIX wieku Józef Bieliński w Wilnie, m.in. *Widok Wilna z Pohulanki, Kościół antokolski Św. Piotra, Ratusz w Wilnie, Ruiny Zakrętu, Widok Wilna z Popław, Były zamek Jagielloński w Wilnie, Kościół św. Jana w Wilnie, Kościół Św. Anny i Bernardynów w Wilnie, Ruiny zamku Kiejstuta w Trokach*. W zbiorach J. I. Kraszewskiego znajdowało się ponad 50 różnych litografii, portretów, widoków Wilna i Litwy. Miał je również w swoich zbiorach Dominik Witke-Jezowski w Głębokiem i Lucjan Uziębło w Wilnie. Obecnie większe zespoły litografii zakładu Józefa Oziębłowskiego posiadają Gabinety Rycin Muz. Narod. w Warszawie i Krakowie oraz Biblioteka Narodowa¹⁷.



Widok ogólny miejsca pochówku Józefa Oziębłowskiego i jego rodziny (nagrobek po prawej stronie) oraz Mariana Moszyńskiego, zięcia Józefa (nagrobek po lewej stronie) na wileńskiej Rossie (wszystkie zdjęcia w niniejszym opracowaniu zostały zrobione w czerwcu 2009 roku przez Macieja Oziębłowskiego).

¹³ E. Szczawińska, j.w.

¹⁴ *ibidem*

¹⁵ E. Małachowicz, j.w.

¹⁶ K. Marczyk, j.w.

¹⁷ E. Szczawińska, j.w.

Józef Oziębłowski pochowany jest na wileńskiej Rossie (Starej), 300 metrów na prawo od głównego wejścia, na szczycie wzgórza zwanego Karpiówką. Karpiówka jest jednym z nielicznych miejsc na Rossie posiadającym swoją tradycyjną nazwę (inne miejsca to np. Wzgórze Literatów czy „przy kaplicy”). Lokalizacja grobu Oziębłowskich w różnych książkach podana jest stosunkowo mało precyzyjnie czy wręcz błędnie. Nawet bardzo dobra i obszerna monografia Edmunda Małachowicza „Cmentarz na Rossie w Wilnie” podaje tylko przybliżone, ale nie do końca dokładne położenie grobu Józefa Oziębłowskiego i jego rodziny¹⁸. Grobowiec Oziębłowskich znajduje się dokładnie na szczycie wzgórza Karpiówka, do którego prowadzi ślepa ścieżka, w którą należy skręcić z głównej alei w lewo, co ukazane jest na planie. W innych publikacjach¹⁹ miejsce pochówku podane jest najczęściej o jedno rozwidlenie „za wcześniej”.

Żelazne ogrodzenie otacza pomnik nagrobny w formie granitowego krzyża na postumencie i wielostopniowym cokole z napisem „Groby Rodziny Oziębłowskich”²⁰ obok zaś znajduje się (otoczony wspólnym żelaznym ogrodzeniem) nagrobek z napisem „Ś. +P./DR. MARJAN/MOSZYŃSKI/ZM. 16 STYCZNIA 1932 R./CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI” (Fot. 1). Marian Moszyński był zapewne zięciem Józefa Oziębłowskiego, gdyż na pomniku rodziny Oziębłowskich również dwukrotnie pojawia się to nazwisko. Jeden z napisów głosi „Ś.+P./MARJA Z OZIĘBŁOWSKICH/MOSZYŃSKA/UR W 1848 R. ZM. W 1934 R.”



W 1878 roku zmarł Józef Oziębłowski oraz wspomniany na nagrobku Bolesław Oziębłowski - syn Józefa²¹. W centralnej części pomnika wyryto następujące napisy: „Zwłokom/ S.P./ JÓZEFA OZIĘBŁOWSKIEGO/ zm. 27 sierpnia 1878 r./ w wieku lat 74/ i Pamięci/ BOLESŁAWA OZIĘBŁOWSKIEGO/ Doktora Medycyny/ zm. w Pskowie 3 stycznia 1878/ w wieku lat 44.” Bolesław Oziębłowski zmarł w Pskowie²² i tam zapewne został pochowany, zaś po śmierci Józefa w sierpniu 1878 rodzina uznała, że na pomniku dopisze się „ku pamięci” Bolesława, który zmarł wcześniej - w styczniu 1878 roku. Stąd też sformułowania „zwłokom” i „pamięci”. Poniżej znajduje się napis: „Ś.+P./ STEFANJA OZIĘBŁOWSKA/ UR. W 1849 R. ZM. W 1934 R.”. Stefania była prawdopodobnie córką Józefa. Po lewej stronie pomnika znajdują się 3 napisy. Najwyżej jest następujący tekst: „Ś.P./ ANIELA/ ZE ZDROJEWSKICH/ OZIĘBŁOWSKA/

¹⁸ Małachowicz podaje, że grobowiec Oziębłowskich znajduje się przy **prawym** odgałęzieniu alei (idąc od głównego wejścia) prowadzącej „wzdłuż muru ogrodzenia i stromego stoku Karpiówki”, co jest nieprawdą.

¹⁹ np. K. Marczyk, j.w.

²⁰ E. Małachowicz, j.w.

²¹ „Rosyjski słownik biograficzny” (25 tomów), 1896-1918, tom 17, s.179

²² j.w.

ZM. 12 PAŹDZIERNIKA/ 1898/ W WIEKU LAT 84". Aniela z domu Zdrojewska²³ była zapewne żoną Józefa. Poniżej wyryto: „Ś.P./CZESŁAW/OZIĘBŁOWSKI/ZM. 12 MAJA 1907 R./W WIEKU LAT 47”²⁴. Jeszcze niżej znajduje się (zacytowany wcześniej) napis o Marii z Oziębłowskich Moszyńskiej.

Po prawej stronie pomnika znajduje się napis: „Ś.P./Michał/OZIĘBŁOWSKI/ zm. 1863/w wieku lat 18”. Wydaje się, że Michał był również synem Józefa. Data śmierci jest zbieżna z Powstaniem Styczniowym, ale na chwilę obecną nie ma dowodów, że Michał brał w nim udział. Poniżej znajduje się ostatni, ósmy napis: „Ś.+P./JADWIGA MOSZYŃSKA/UR W 1883 – ZM. W 1919”. Jadwiga Moszyńska była najprawdopodobniej córką Mariana Moszyńskiego i jego żony – Marii z Oziębłowskich i jednocześnie wnuczką Józefa Oziębłowskiego. Stan zachowania nagrobków w czerwcu 2009 roku, podczas mojego pobytu w Wilnie, można określić jako dobry.

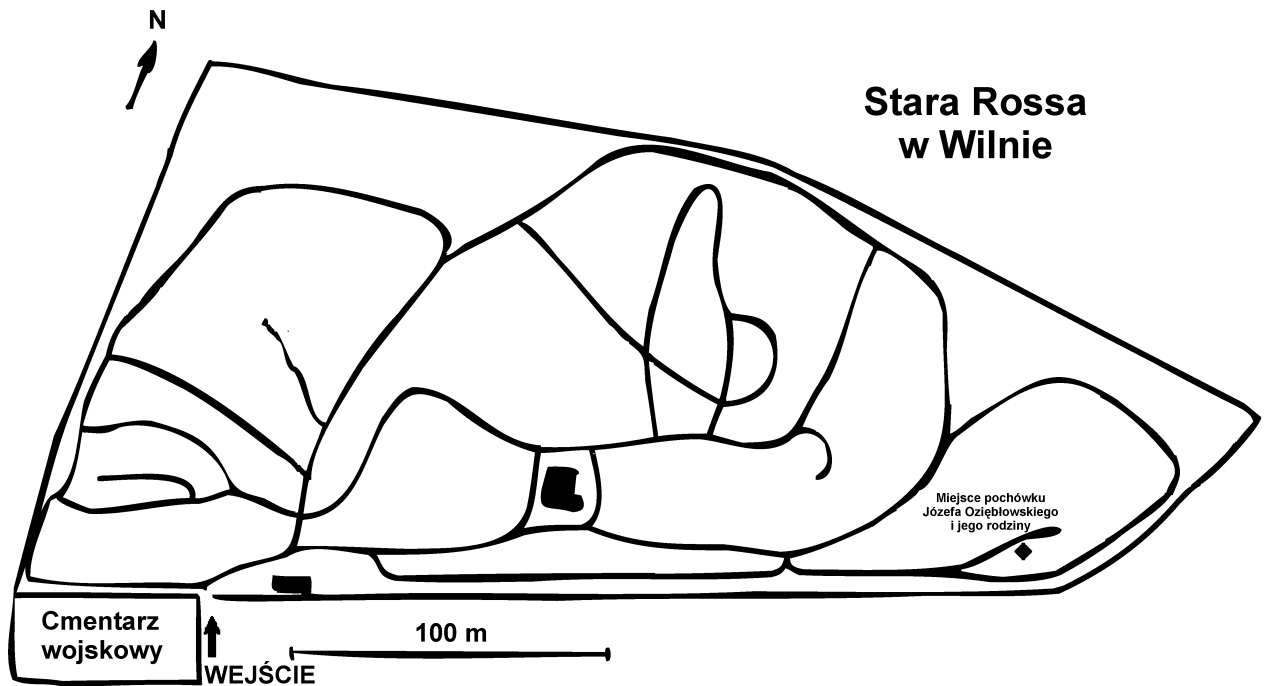


Szczegółowe informacje dotyczące osób pochowanych na wileńskiej Rossie dostępne są (według stanu z czerwca 2009) w małym domku na terenie cmentarza po prawej stronie od wejścia głównego u osoby zarządzającej obecnie cmentarzem (tylko w dni robocze). Na miejscu dostępne są wykazy osób pochowanych na Rossie oraz mapa z numerami grobów. Fragment spisu (z numerem kolejnym osoby, polem, numerem miejsca pochówku, nazwiskiem i imieniem oraz datą pochówku) na przykładzie m.in. rodziny Oziębłowskich, przedstawiono poniżej.

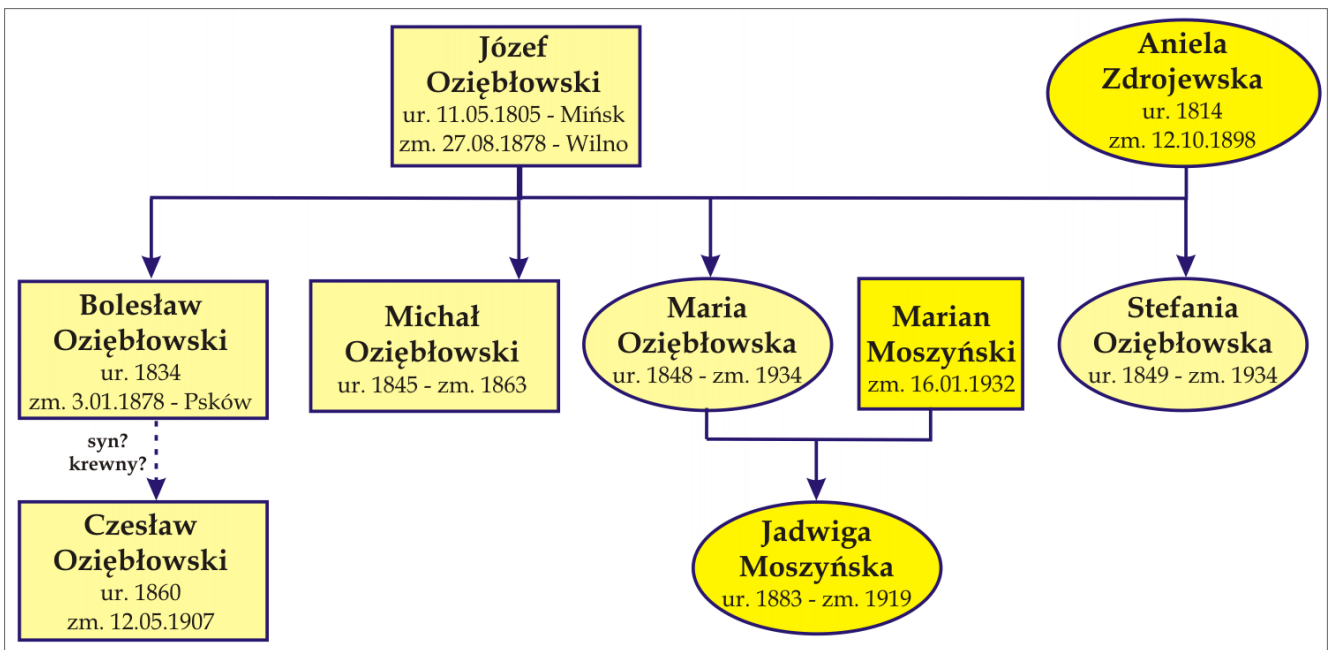
113134	007	000	1417	OZ'EPPOVSKI JAN	188409271
113135	017	000	0002	OZAROVSKA VALERIJA	190912021
113136	008	000	0284	OZAROVSKI KASPER	191105141
113137	003	000	0099	OZARSKI ANTONI	188212171
113138	015	010	0096	OZEMJAROVIC' IUVIE M.	189810121
113139	014	000	0674	OZIEBLOVSKA ANIELA, ZDROJEVSKI	193400001
113140	014	000	0674	OZIEBLOVSKA STEFANIJA	187801031
113141	014	000	0674	OZIEBLOVSKI BOLESŁAV	190705121
113142	014	000	0674	OZIEBLOVSKI C'ASŁAV	187808271
113143	014	000	0674	OZIEBLOVSKI JUZEF	186300001
113144	014	000	0674	OZIEBLOVSKI MICHAŁ	

²³ E. Szczawińska w nocie o Józefie Oziębłowskim w Polskim Słowniku Biograficznym, błędnie podaje panięskie nazwisko Anieli jako Drojewska.

²⁴ Czesław mógłby wprawdzie być synem Józefa i Anieli Oziębłowskich, ale różnica pomiędzy Czesławem (ur. w 1860) a Bolesławem (ur. w 1834) wynosiłaby aż 26 lat, co wydaje się mało prawdopodobne. Być może Czesław był synem Bolesława.



Miejsce pochówku Józefa Oziębłowskiego i rodziny na Starej Rossie w Wilnie
 (opracowanie mapki – Maciej Oziębłowski)



Hipotetyczna genealogia Oziębłowskich pochowanych na Starej Rossie w Wilnie
 (opracowanie schematu – Maciej Oziębłowski)